

Koszorúk, párták, oszlopok

Ha lenne halóészlelési verseny, az augusztusi forduló t Hérics Dávid egyházasrádóci észlelőnk nyerte volna mind a jelenségek számát, mind a megfigyelési napokat illetően. 5-én 22 fokos haló, melléknapok, zenitkörüli ív; 11-én körülírt haló; 14–15–16-án 22 fokos haló, melléknapok, zenitkörüli ív; 27-én 22 fokos haló, felső érintő, melléknapok s majdnem teljes kört alkotó melléknapív; 29-én 22 fokos haló, melléknap, felső érintő, Páry-ív, zenitkörüli ív látszott nála.

Szerencsére nem ő volt az egyetlen, aki felnézett az égre! 3-án napkeltekor Várhegyi Péter Budapesten fényképezett naposzlopot, 6-án Szöllősi Tamás Érdről észlelt egy zivatarfelhő üllőjén kialakult 22 fokos halót. 7-én délután a tarjáni távcsöves táborban tett vilámlátogatásom során az épp szakadozó felhőzeten kis ideig jobb oldali melléknapot láttam. 10-én és 11-én Farkas Alexandra figyelt meg melléknapot Mogyoródon, 16-án Ujj Ákos látott 22 fokos halót Bátorterenyén. 17-én Veszprémben jelent meg a 22 fokos, Rosenberg Róbert Adonyból is megörökítette egy darabját, Hódmezővásárhelyen Szabó Ádám pedig melléknapot észlelt. 20-án Szöllősi Tamás Érdről jobb oldali melléknapról számolt be, Németh Tamás Székesfehérváron látott igen fényes kétoldali melléknapot, Hubay Tamás pedig Budapestről észlelt zenitkörüli ívet és melléknapot. Ugyanezen a napon Rosenberg Róbert Adonyban látott komplex jelenséget, igen fényes melléknappokkal, 22 fokos halóval, felső érintő és zenitkörüli ívvel. 21-én Őri Ágnes látott fényes melléknapot Jobbágyiban, 25-én Veszprémben jelent meg melléknap, felső érintő és zenitkörüli ív. 25-én Szöllősi Tamás érdei észlelőnk 22 fokos haló egy darabját figyelte meg. 26-án Őri Ágnesnél Jobbágyiban körülírt haló volt, Veszprémben délelőtt 22 fokos haló, majd este halvány mellékhold. 27-én hajnalban naposzlop látszott Veszprémből.

29-én is többfelé gyönyörködhattünk égi

csodákban: Németh Krisztián Tamásiban napnyugtakor kétoldali melléknapot, Szabó Ádám Hódmezővásárhelyen szintén napnyugtakor melléknapot, felső érintő ívet, majd miután a Nap lement, naposzlopot látott. Este, holdkelte után kis idővel Schmall Rafael Keszthelyen fényképezett erős fényű mellékholdat, hasonló szépséggel találkozott a becsehelyi csillagdából Gazdag Attila, s Veszprémből is holdoszlop, majd mellékhold látszott.

Kerényi Lilla és Nyerges Gyula a fajszi Duna-parton látta és fotózta ezt a csodálatos melléknapot

A hónap legszebb képe is 29-én született, mégpedig napnyugta előtt a dunaparti falu, Fajsz közelében: Kerényi Lilla és Nyerges Gyula rendkívül fényes melléknapot örökített meg, a Duna vizén is tükröződött a jelenség, így a fényképek különösen hangulatosak.

A hónap során több alkalommal jelent meg Tyndall-jelenség, krepuszkuláris- és antikrepuszkuláris sugár, amelyeket a nyári záporok-zivatarok gomolyfelhői vetette árnyék hozott létre. Rosenberg Róbert adonyi égboltján 4-én látszott egy gomoly fölé vetülő felhőárnyék és kontrasztos Tyndall-jelenség. Szöllősi Tamás Érdről 10-én alkonyatkor krepuszkuláris-, 11-én, 20-án és 24–25-én Tyndall-sugarakat észlelt. 23-án Veszprémben volt antikrepuszkuláris sugár,

amelyet az osztrák–szlovák határon tanyázó zivatar árnyéka okozott. Szabó Ádám Hódmezővásárhelyről 29-án alkonyatkor látott antikrepuszkuláris sugarat, 30-án ismét Veszprémben figyelhettem meg a jelenséget, a krepuszkuláris – antikrepuszkuláris sugárnyaláb a teljes égbolton átnyúlt. A nyár legszébb Tyndall-jelenségét Kovács Attila écsi észlelőnk még júliusban fotózta, az aranyló szegélyű gomolyok tetején s résein átfűrődő sugarak erős kontraszttal nyúltak az égbe. A jelenség ugyan nem ritka, ám időnként nagyon látványos, ennek is köszönhető, hogy Ábrahám Tamás augusztus 5-én fényképezett sugaraiból OPOD (a Nap Optikai Képe) lett: <http://href.hu/x/d6ja>

Izáló felhők, koszorúk és párták szép számmal akadtak e hónap során. Hérics Dávid Egyházasrádócon látott napkoszorút 2-án, Veszprémben 4-én jelentek meg a színes gyűrűk a Nap körül. 18-án Nagy Bálint Dunaújvárosban nagyon élénk színű koszorút fényképezett, a képek érdekessége, hogy a koszorú alakváltozása követte a felhőzet változását. Eleinte szabályos kör alakú gyűrűk virítottak, kis idő múlva a Nap alatt úszó felhők kevéssé tökéletes elrendezésben adott páracseppjei miatt a koszorú ezen része eltorzult s a körökből omega alakú mintázat alakult ki, majd szinte szögletes lett a jelenség: <http://href.hu/x/d6jb>

29-én Goda Zoltán örökített meg hasonlóan élénk napkoszorút.

27-én reggel felhőtlen égen Veszprémben láttam halvány koszorút, amelyet minden bizonnyal a sokak életét megkeserítő parlagfű-pollen okozott. Sajnos nem volt olyan élénk a jelenség, mint azt a nagy északi fenyvesek virágzásakor az ottani észlelők tapasztalják, de azért megmutatott valamit a pollenek szépségeiből így is: <http://href.hu/x/d6jh>

A pollenkoszorúkra jellemző, hogy általában nem teljesen szabályos kerek gyűrűkből állnak, hanem kissé oválisak, néha pedig szinte szögletesnek tűnnek, ezt az okozza, hogy a létrehozó virágporszemcsék általában nem szabályos gömb alakúak. Ha derült égen, száraz időben látunk koszorút,

gyanítható, hogy esetleg valamely pollen a tettes! Ez történt 29-én Kecskeméten, ahol Baranyi Zoltán fényképezett szép, élénk, kissé megnyúlt gyűrűkből álló napkoszorút: <http://href.hu/x/d6ji>. Mivel itt sem volt felhő, amelynek párája létrehozta volna, a pollenjelentéssel összhangban kijelenthetem, hogy ez is pollenkoszorú! Az allergiásoknak ez nem túl nagy vigasz ugyan, de így talán a pollenek szebbik arcát is megismerhetjük!

A koszorú „kistestvérét”, vagyis a kevésbé szabályos cepp-eloszlás esetén létrejövő pártá jelenségét Hadházi Csaba hajdúhadházi észlelőnk látta a Hold körül 24-én. A Hold közelében kékesfehér, majd távolabb vöröses árnyalatú elmosott gyűrű látszott. Amikor valamilyen alacsony vagy közepes magas felhő kerül az égitest és a szemünk közé, a leggyakrabban a pártá jelenik meg (szabályos koszorút általában a lencsefelhők – altocumulus lenticularis – hoznak létre). Pártát látunk akkor is, ha valamely halványabb égitest körül látszik fénygyűrű, ilyenek a bolygók és a fényesebb csillagok körüli gyűrűk. Ezek egy része valószínűleg koszorúvá lenne, ha elég erős lenne a fényforrás ahhoz, hogy a jelenség fényét is megnövelje, ám a fényképezésük nehézségét az jelenti, hogy minden bizonnyal meglévő, ám a csillag/ bolygó fénye által elnyomott gyűrűk egyszerűen láthatatlanná válnak. Megoldást jelenthet, ha a csillagot/bolygót egy kellően kicsi tárggyal kitakarjuk, érdemes lenne vele kísérletezni, ha meglátjuk a jelenséget. Ladányi Tamás Veszprémben 29-én este a Jupitert és három jelen lévő nagy holdját örökítette meg s eközben a bolygó körül egy feltűnően ovális pártá látszott: <http://href.hu/x/d6jy>. Animációjában azt is megnézhetjük, hogy miként változott a pártá alakja a felhőzet mozgásakor: <http://href.hu/x/d6jw>. Az ovális pártát a felhőben a páracseppek mellett jelenlévő hosszúkás hasáb alakú jégkristályok okozzák, így ritkaságát a felhők tulajdonságaiban kell keressük.

Veszprémben több alkalommal látszott a fényesebb csillagok körüli pártá, így volt ez 12/13-án éjjel, a Perseida-maximum megfigyelésekor. A pártá sok esetben kis szöszfolt-

ként elmosza a csillagok fényét s kiemeli a színét, ettől a hatás olyan lesz, mintha diffúz szűrőn át néznénk az eget. Ezen az éjszakán az ország keleti felét beborító zivatartömb üllőjének elvékonyodott széle látszott a keleti látóhatár felett, így pártát kapott a Jupiter, a Capella, az Algol, az Aldebaran, majd később a felkelő Orion csillagai is. Külön érdekesség, hogy nem sokkal hajnal előtt, ám még sötét égen nemcsak pártá, hanem kis fényoszlop is kialakult a Bellatrix és a Betelgeuse alatt-felett, valamint ezeknél jóval halványabban még az öv három csillagánál is látható volt: <http://href.hu/x/d6k4>. Az oszlopokat az üllőt alkotó jégkristályok hozták létre, s nincs róla tudomásom, hogy valaha is készült volna halványabb fényű égitestek esetében megjelenő fényoszlopról felvétel. Ezek a fotók is megerősítenek abban, hogy a nem teljesen derült eget is érdemes figyelni, fényképezni!

Irizáló felhőket észlelt Szabó Ádám Hódmezővásárhelyen 9-én, valamint Szöllősi Tamás Érden 25-én. Gazdag Attila 29-én este a mellékhold fotózásakor a Hold feletti felhők irizálását is megörökítette.

Különleges szerencse folytán a becsehelyi Canis Minor csillagda meteorkamerájának egyik képkockája egy felvilanogó meteoron kívül még egy vörös lidércet is megörökített 12-én éjjel. Szerencse nemcsak a lidérchez magához kellett, hanem ahhoz is, hogy a meteorvadászatra specializált automata kamera megörökítse, vagyis pont egy meteorral együtt kellett feltűnnie. A lidérc a Dunától keletre tevékenykedő zivatartömb felett jelent meg, vagyis Becsehelytől mintegy 130–150 km-re. Nagyjából ez az a távolság, ahonnan már megláthatunk egy zivatar felett 50–90 km magasságban megjelenő lidércet.

Erdei József Bogviszlóról Szekszárdra kerékpározott a Sió töltésén 10-én reggel 7 előtt néhány perccel. A töltés nyugati oldala mellett, annál néhány méterrel mélyebben húzódó gyepek-bokros területre nézve azt vette észre, hogy a hajnali harmatban furdó fűszálakon a feje körül igen fényes folt látszik. Másnap ugyanezt tapasztalta. A jelenség neve idegen szóval heiligenschein,

ez gyakorlatilag ellenfénynek felel meg, ám a német elnevezés után csak dicsfényként emlegetjük. A fényfolt az antiszoláris pont körül alakul ki, a növényzet apró szőrein ülő harmatcseppek lencseként összegyűjtik s a levél felszínére fókuszálják. Harmatos hajnalokon gyakran láthatjuk a jelenséget, ha a Napnak háttal állva figyeljük a növényzetet, éjjelente pedig a holdfény okozhat hasonló tüneményt, de pl. ugyanez alakul ki frissen festett útburkolati jeleken is, ahol a festékre apró üvegyöngyöket hintettek a fényvisszaverő tulajdonságuk miatt.

A hónap során további szabadszemes észlelésekre is adott lehetőséget az égbolt, az alkonyat utáni látványos bolygóegyüttállásról 7-én Németh Kornél Szolnok-Szandaszőlősen készített fotót. A Szaturnusz-Vénusz-Mars háromszöge önmagában is szép, Kornél esetében ehhez társult még a látóhatár feletti vékony felhősáv által létrehozott igen ritkán előforduló Vénusz-oszlop is: <http://href.hu/x/d70r> Ugyanezen az estén Kőrösi Csaba is megörökítette a bolygóhármast Nagykörsön.

Erdei József bogviszlói észlelőnk még tavasszal az Orion övének heliákus nyugvását követte figyelemmel, április 26-án 18:30–18:50 között látta mintegy 8 fok magasan a sötétedő égen; 30-án 18:40–19:00 között már csak 6–7 fok magasan volt, ezt követően is több alkalommal próbálkozott, ám a rossz idő miatt nem járt sikerrel. A holdkorong hamuszürke fényét is feljegyezte (az időpontok UT-ban): február 16-án 17:22, március 7-én 05:30, 8-án 05:00 és 12-én 05:35, majd 17-én 18:30, 18-án és 19-én 19:00, 20-án 18:55 (ez különösen erős földfény volt kiváló átlátás mellett), 21-én 19:15-kor. Áprilisban 17-én 20:30 (ez is erős földfény volt), 18-án 20:30, 19-én 20:50, 20-án 21:00-kor.

Észlelőink kiváló munkáját dicsérik a nemzetközi oldalakon rendszeresen megjelenő fotók, elsősorban az OPOD (Nap Optikai Képe). Hat nyári hét alatt öt OPOD-kép volt magyar, ami rendkívül szép eredmény. Remélem, ennek köszönhetően tovább növekszik az észlelői kedv!

Landy-Gyebnár Mónika